

*М. В. Семененко,  
магістр державного управління*

## **Інноваційно-інвестиційна діяльність у національній економіці: сучасний стан та шляхи вдосконалення**

У статті проаналізовано основні показники сучасного стану інноваційно-інвестиційної діяльності в національній економіці та фактори, що стримують її розвиток. Прослідковано залежність інноваційної діяльності вітчизняних підприємств від стану інвестування промисловості. Виявлено, що головним завданням активізації національної економіки є створення на інноваційній основі потужної вітчизняної виробничої бази за участю інвестиційного капіталу, в основі якого мають бути передові технології, новітня техніка, організаційні та управлінські нововведення. У результаті проведеного дослідження запропоновано основні шляхи вдосконалення інноваційно-інвестиційної діяльності в національній економіці та актуальні напрями державного регулювання в цій сфері.

*Ключові слова:* інновації, інвестиції, державне регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності, національна економіка, інноваційно-інвестиційна діяльність.

The article analyzes the main indicators of the current state innovation and investment activities of the national economy and the factors that hinder their development. It is revealed the dependence between innovative activities of domestic enterprises and investment into industrial sector. Researched, that the main task activation of the national economy is creation on the basis of innovation strong national manufacturing industry involving investment capital the basis of which must be advanced technology, the latest technology, organizational and managerial innovation. As a result, was suggested ways to improve innovation and investment activities of the national economy and direction of government regulation in this sphere.

*Key words:* innovation, investment, government regulation of innovation and investment activity, the national economy, innovation and investment activity.

В статье проанализированы основные показатели современного состояния инновационно-инвестиционной деятельности в национальной экономике и факторы, сдерживающие ее развитие. Прослежена зависимость инновационной деятельнос-

ти отечественных предприятий от состояния инвестирования промышленности. Выявлено, что главной задачей активизации национальной экономики является создание на инновационной основе мощной отечественной производственной базы с участием инвестиционного капитала, в основе которого должны быть передовые технологии, новейшая техника, организационные и управленческие нововведения. В результате проведенного исследования предложены основные пути усовершенствования инновационно-инвестиционной деятельности в национальной экономике и актуальные направления государственного регулирования в этой сфере.

*Ключевые слова:* инновации, инвестиции, государственное регулирование инновационно-инвестиционной деятельности, национальная экономика, инновационно-инвестиционная деятельность.

*Постановка проблеми.* Стабільне економічне зростання та висока конкурентоспроможність будь-якої країни в умовах інтеграції досягається, зазвичай, за рахунок упровадження сучасних інноваційних технологій. Розвиток інновацій в Україні є важливим елементом інтеграції країни до ЄС, оскільки рівень інноваційної активності, згідно з Лісабонською стратегією, став визначальним критерієм готовності кожної держави до вступу в Євросоюз, основна мета якого – об'єднати науковий і технічний потенціал країн Європи з метою їх інтеграції в європейську та світову інноваційну мережу [1].

Інноваційний тип економічного розвитку дедалі більше стає тим фундаментом, який визначає економічну міць країни та її перспективи в глобальній економіці. Проте формування інноваційної моделі розвитку в Україні можливе лише за умови подолання фінансових обмежень, у яких опинилася вітчизняна економіка. На сучасному етапі інноваційна діяльність неможлива без дій, пов'язаних із вкладанням матеріальних, фінансових або інтелектуальних ресурсів, без використання капіталу, тому необхідною умовою розвитку інноваційного процесу є процес інвестування.

Як свідчить зарубіжний досвід, одним із поширених способів фінансування інноваційної діяльності є саме інвестиційні ресурси, що можуть спричинити активізацію економічного розвитку. Інакше кажучи, інноваційний та інвестиційний види діяльності є взаємопов'язаними і взаємозумовленими процесами. Однак нині вирішення проблеми стимулювання технологічної мо-

дернізації національної економіки шляхом інвестування ускладнюється через слабе виконання функцій державного управління.

На сьогодні в Україні не створено обґрунтованої системи державної підтримки та стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності, що стало однією з причин катастрофічного спаду економічної активності в країні. Отже, ключовим напрямом на шляху прискорення темпів економічного зростання є активізація інноваційно-інвестиційних процесів шляхом ефективного державного регулювання.

*Аналіз останніх досліджень і публікацій.* Різні аспекти інноваційної та інвестиційної активності досліджуються в наукових працях: М.В.Гамана [2], Я.А.Жаліло [3], В.Г.Бодрова [4], В.О.Гусева [5], В.М.Гейця [6], В.І.Івашенко [7], Л.В.Хашієвої [8] та ін. Але на сьогодні питання покращення сучасного стану інноваційно-інвестиційної діяльності потребують подальшого вивчення. Досвід більшості країн світу доводить, що активна інноваційно-інвестиційна діяльність визначає темпи економічного розвитку, структуру сучасного виробництва, а головне – визначає напрям подальшого розвитку країни. Тому дослідження умов, що забезпечують перехід України на інноваційно-інвестиційний шлях розвитку, є сьогодні надзвичайно актуальним завданням.

*Постановка завдання.* У статті ставиться завдання дослідити сучасний стан інноваційно-інвестиційної сфери національної економіки, виявити основні переваги та недоліки розвитку відповідного напрямку та розробити пропозиції щодо покращення стану інноваційної та інвестиційної діяльності у вітчизняній економіці.

*Виклад основного матеріалу дослідження.* Зрушення в інноваційно-інвестиційній сфері діяльності належать до системних питань макроекономічного розвитку, вирішення яких має здійснюватися насамперед на державному рівні. Держава бере участь в інноваційно-інвестиційному процесі як безпосередньо через державний сектор економіки, так і опосередковано, через свої інституції, органи виконавчої влади та місцевого самоврядування [9].

Зважаючи на те, що економічний розвиток нашої країни потребує переходу до інноваційної моделі, можна впевнено стверджувати, що економіка в сучасних умовах, як ніколи, потребує значних інвестицій, які слід найоптимальніше залучати й використовувати в інноваційній сфері. З розвитком інноваційної діяль-

ності пов'язують вихід вітчизняної економіки із кризового стану, зростання обсягів виробництва, вихід на нові ринки, адаптацію підприємств до ринкового середовища. Від результатів науково-технічної та інноваційної діяльності значною мірою залежить оновлення основних фондів, рівень технічної оснащеності підприємств, стан вітчизняної економіки та її конкурентоспроможність.

Більшість інновацій у сучасних ринкових умовах господарювання реалізується підприємницькими структурами, тому доцільним є проаналізувати показники інноваційного розвитку підприємств України в динаміці (табл. 1).

Таблиця 1

### Інноваційна активність підприємств в Україні

Рік	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями	Загальна сума витрат	У т.ч. у числі:			
			дослідження і розробки	придбання інших зовнішніх знань	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	інші витрати
	%		млн грн			
2000	18,0	1760,1	266,2	72,8	1074,5	182,7
2001	16,5	1979,4	171,4	125,0	1249,4	249,8
2002	18,0	3018,3	270,1	149,7	1865,6	407,7
2003	15,1	3059,8	312,9	95,9	1873,7	250,0
2004	13,7	4534,6	445,3	143,5	2717,5	419,8
2005	11,9	5751,6	612,3	243,4	3149,6	754,6
2006	11,2	6160,0	992,9	159,5	3489,2	563,7
2007	14,2	10850,9	986,5	328,4	7471,1	2064,9
2008	13,0	11994,2	1243,6	421,8	7664,8	2664,0
2009	12,8	7949,9	846,7	115,9	4974,7	2012,6
2010	13,8	8045,5	996,4	141,6	5051,7	1855,8
2011	16,2	14333,9	1079,9	324,7	10489,1	2440,2
2012	17,4	11480,6	1196,3	47,0	8051,8	2185,5
2013	16,8	9562,6	1638,5	87,0	5546,3	2290,9

Джерело: за даними Держкомстату України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

За розрахунками Держкомстату, у 2013 р. частка промислових підприємств, що впроваджували інновації, становила усього 16,8% від їх загальної кількості, що у 3–6 разів менше, ніж показники інноваційно розвинутих країн. Для порівняння, у розвинутих економічно та технологічно країнах світу кількість інноваційно-активних підприємств становить від 40 до 80% від їх загальної кількості, а для країн Європейського Союзу середнє значення інноваційної активності підприємств сягає 40–45% [10]. Тому через низьку питому вагу вітчизняних промислових підприємств, що впроваджують інновації, маємо відповідно і малий обсяг реалізова-

ної інноваційної продукції від загального обсягу випуску промислових товарів.

За даними проведеного статистичного спостереження Державним комітетом статистики України було визначено, що дефіцит і нерозвиненість сучасних форм фінансування та державного регулювання є головними факторами, що стримують процес упровадження новітніх технологій і досягнень науково-технічного розвитку [11]. У результаті подібної тенденції слабшають конкурентні позиції вітчизняних підприємств – виробників різноманітних товарів і послуг, а відповідно, зменшуються зайняті частки на міжнародному ринку.

На сьогодні спостерігається низький рівень активності держави в стимулюванні інноваційних процесів і підтримці високотехнологічних виробництв. Це призвело до вкрай негативних структурних змін в економіці: занепаду високотехнологічних підприємств і домінування низькотехнологічних – сировинних. Інноваційна діяльність у державі є одним із головних напрямів розширення та збільшення капітальних інвестицій, упровадження нових технологій на підприємствах на основі науково-технічного прогресу, що зумовлює регулювання розвитку економіки, істотне підвищення її ефективності [12]. Сьогодні економічні умови спонукають докорінно переглянути технічні, технологічні, інноваційні, фінансові ресурси та систему оподаткування підприємств, що займаються інноваційною діяльністю.

Становлення інноваційно-інвестиційної моделі економіки неможливе без застосування державою комплексу стимулів. Зумовлено це тим, що інвестиції в інновації пов'язані з додатковим ризиком, тому очікуваний прибуток має його компенсувати. Крім того, різні форми державної підтримки покликані "здешевити" вартість інвестицій в інновації, що стає додатковим стимулом для інвесторів у процесі прийняття рішення. Недостатня фінансова підтримка, нерозвинутість законодавчої бази, низький рівень розвитку інноваційної інфраструктури – ці та інші фактори перешкоджають інноваційно-інвестиційному розвитку нашої держави.

Дані про джерела фінансування інноваційної діяльності за 2000–2013 рр. представлено в табл. 2.

Таблиця 2

## Джерела фінансування інноваційної діяльності

Роки	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів:			
		власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
		млн грн			
2000	1757,1	1399,3	7,7	133,1	217,0
2001	1971,4	1654,0	55,8	58,5	203,1
2002	3013,8	2141,8	45,5	264,1	562,4
2003	3059,8	2148,4	93,0	130,0	688,4
2004	4534,6	3501,5	63,4	112,4	857,3
2005	5751,6	5045,4	28,1	157,9	520,2
2006	6160,0	5211,4	114,4	176,2	658,0
2007	10850,9	7999,6	144,8	321,8	2384,7
2008	11994,2	7264,0	336,9	115,4	4277,9
2009	7949,9	5169,4	127,0	1512,9	1140,6
2010	8045,5	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2011	14333,9	7585,6	149,2	56,9	6542,2
2012	11480,6	7335,9	224,3	994,8	2925,6
2013	9562,6	6973,4	24,7	1253,2	1311,3

Джерело: за даними Держкомстату України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Як видно з таблиці, головним джерелом фінансування досі залишаються власні кошти підприємств та організацій, також спостерігаємо тенденцію до зменшення обсягів інвестицій порівняно з 2011 та 2012 р. Слід зазначити, що падіння інноваційної активності підприємств не демонструє кореляції з динамікою інвестиційних процесів (табл. 1) і не відбувалося синхронно зі збільшенням інноваційної активності в 2011–2012 рр., що свідчить про слабку інноваційну спрямованість інвестицій у національну економіку. Також варто зазначити, що сьогодні в Україні інвестиції спрямовуються переважно до галузей нижчих технологічних укладів. Близько 48% інвестицій спрямовані в промисловість, при цьому у виробництво наукомісткої продукції, в галузь інформації та сучасних телекомунікацій вкладається тільки 3,3% від усіх вкладених інвестицій в національну економіку [13].

За таких умов очевидним є формування й закріплення в Україні низькотехнологічної моделі економіки, яка за своїми базовими властивостями не потребує інновацій, не передбачає інвестицій, не формує внутрішній платоспроможний попит на інноваційну продукцію й не створює належних стимулів до інноваційної діяльності, а конкурентоспроможність вітчизняних підприємств на зовнішньому ринку забезпечується винятково дешевою робочою силою.

Незважаючи на численні заходи державного управління зі стимулювання науково-технічного та інноваційно-інвестиційного розвитку, задекларовані програмними, законодавчими та відомчими нормативними документами, фактична результативність їх реалізації залишається низькою, а пріоритет орієнтованості на інноваційний шлях розвитку не став невід'ємним складником практики господарювання підприємств, установ і організацій.

До основних недоліків існуючої системи державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності можна віднести:

- недостатнє нормативно-законодавче забезпечення регулювання інноваційно-інвестиційних процесів;

- обмеженість стимулів активізації інноваційної та інвестиційної діяльності;

- неспроможність держави залучити значні інвестиційні ресурси як у сферу економіки, так і в інноваційні напрями розвитку;

- недостатнє використання державою організаційно-економічних регуляторів управління інноваційно-інвестиційною діяльністю тощо.

Для забезпечення в Україні інноваційно-інвестиційного розвитку економіки необхідно регулюючу роль держави звести до комплексу заходів щодо стимулювання інноваційної та інвестиційної діяльності й упровадження у виробництво наукомістких технологій, звернувши особливу увагу на: формування пріоритетів науково-технічної й інноваційної діяльності та забезпечення концентрації державних ресурсів на їх реалізацію; розвиток інноваційної інфраструктури, що забезпечує підтримку інноваційної діяльності на всіх її стадіях – від виконання науково-технічних розробок до реалізації високотехнологічної продукції й послуг; оптимізацію державного науково-технічного комплексу, правовідносин між суб'єктами науково-технічної діяльності; удосконалення системи фінансової підтримки інноваційної діяльності з використанням фондів, банків та інших інститутів, що здійснюють венчурне інвестування; механізми формування ринків споживання науково-технічної продукції з використанням системи державних закупівель, інвестиційних програм і фінансових планів за участю держави; формування законодавства, що стимулює розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності.

*Висновки.* Проведений аналіз показав, що інвестиції та інновації взаємопов'язані і взаємодіють, але ефект досягається лише тоді, коли основні обсяги інвестицій спрямовуються в технологічну структуру економіки, що забезпечує пріоритетний розвиток вищих технологічних укладів. Якщо інвестиції за своїм складом не відповідають технологічній структурі виробництва і не спрямовані на її поліпшення, то вони перестають бути базою для економічного розвитку. Саме така тенденція спостерігається в економіці України. Тому утвердження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку національної економіки є безальтернативним шляхом для України у напрямі забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної економіки, інтегрування до глобальних інтеграційних процесів, а також забезпечення випереджальних темпів економічного зростання відносно розвинених країн світу і створення економічної основи для впровадження високих стандартів, властивих розвиненим країнам світу.

У подальших наукових дослідженнях з проблематики статті доцільно обґрунтувати комплекс заходів з боку держави щодо розширення інноваційної діяльності, а також спрямування інвестицій в оновлення технологічної бази національної економіки.

### ***Список використаних джерел***

1. Науково-технічна та інноваційна діяльність в Україні в контексті євроінтеграційних процесів : монографія / У. Ю. Єгоров, І. А. Жукович, Ю. І. Рижкова, М. В. Пугачова ; наук.-техн. комплекс стат. дослідж. – К. : [ІВЦ Держкомстату України], 2006. – 223 с.

2. Гаман М. В. Державне регулювання інноваційного розвитку України / М. В. Гаман. – К. : НАДУ, 2008. – 386 с.

3. Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави : монографія / Я. А. Жаліло. – К. : НІСД, 2009. – 336 с.

4. Бодров В. Г. Інноваційно-інвестиційна модель сталого розвитку національної економіки : навч.-метод. матеріали / В. Г. Бодров, В. О. Гусєв, В. Ф. Мартиненко. – К. : НАДУ, 2009. – 60 с.

5. Гусєв В. О. Управління структурними зрушеннями та інноваційно-інвестиційними процесами в економіці України : навч. посіб. / В. О. Гусєв, О. М. Соколова ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. В. Г. Бодрова. – К. : НАДУ, 2011. – 284 с.



6. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України : у 3 т. / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця, акад. НАН України В. П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б. Є. Квасню- ка. – Т. 1 : Економіка знань – модернізаційний проект України. – К. : Фенікс, 2007. – 544 с.

7. *Іващенко В. І.* Інвестиції як рушійна сила інноваційного процесу [Електронний ресурс] / В. І. Іващенко // Ефективність державного управління. – 2013. – Вип. 34. – С. 351–357. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/efdu\\_2013\\_34\\_43.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/efdu_2013_34_43.pdf)

8. *Хашиєва Л. В.* Інновації в державному управлінні: перспективи та загрози [Електронний ресурс] / Л. В. Хашиєва // Актуальні проблеми державного управління. – 2012. – № 2. – С. 79–86. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apdy\\_2012\\_2\\_13.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apdy_2012_2_13.pdf)

9. *Несінова С. В.* Господарське право України : навч. посіб. / С. В. Несінова, В. С. Воронко, Т. С. Чебикіна. – К. : Центр навч. л-ри, 2012. – 564 с.

10. *Маргіта Н. О.* Проблеми та перспективи впровадження інноваційно-інвестиційної моделі економічного розвитку в Україні / Н. О. Маргіта // Наук. вісн. Ужгород. ун-ту. – 2013. – Вип. 41. – С. 89–93. – Серія: Економіка.

11. Статистичний щорічник України / Державна служба статистики України ; за ред. О. Г. Осауленка. – К., 2013. – 546 с.

12. *Лобас І. В.* Особливості інноваційно-інвестиційної політики України [Електронний ресурс] / І. В. Лобас // Державне управління: теорія та практика. – К. : НАДУ, 2011. – № 2. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Lobas.pdf>

13. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : стат. зб. – К. : Держ. служба статистики України, 2013. – 287 с.